

De Ark van Noach.

G. J. MARSEILLE

**DE ENE KINDERBIJBEL IS
DE ANDERE NIET...**

G. J. MARSEILLE

DE ENE KINDERBIJBEL IS DE ANDERE NIET. . .

Een brochure voor ouders, onderwijzers en allen die bij de geloofsopvoeding van kinderen betrokken zijn.

MOTTO

De God van de bijbel openbaart zich niet in tijdloze sprookjes, maar in de levende, voortschrijdende geschiedenis van mensen, van vaders en zonen en kleinzonen. Het geheim van zijn wezen komen wij pas op het spoor als wij de daden tellen waarmee hij leidend en bevrijdend en richtend ingreep in Israëls volksbestaan.

Wie dat eenmaal gezien heeft pleegt geen vivisectie meer op de bijbel, maar slaat. . . nauwlettend acht op het bijbels zinsverband.

Drs. A. B. Lam, Het gegeven Woord

INHOUD

- I Opgegroeid met Van de Hulst-**
verslag van een persoonlijke ervaring

- II Een paar kenmerken van een z.g. 'kinderbijbelgeloof'**
 - 1. De sjabloon-exegese
 - 2. De moraal van het verhaal
 - 3. De bijbel is een monoliet
 - 4. De bijbel bestaat uit verhalen

- III Wat nu met de kinderbijbels?**
 - 1. Waarom brengen we kinderen in contact met de bijbel?
 - 2. Moeten we doorvertalen of navertellen?
 - 3. 'Van kافت tot kافت' of selekteren?
 - 4. Met het kind naar de bijbel,
of met de bijbel naar het kind?
 - 5. Godsdienstige opvoeding kan niet worden uitbesteed ook niet aan kinder-
bijbels

- IV Een kritische bibliografie, en nog meer informatie**
 - 1. Gangbare kinderbijbels
 - 2. Andere boeken in dit verband
 - 3. Een paar adressen

*Tekeningen op blz. 24 zijn van Kees Rensen
Andere tekeningen: Bijbels Museum, Amsterdam.*

TEN GELEIDE

Kinderen gaan ons zeer ter harte.

Wij willen hun graag het beste meegeven voor hun leven.

Vandaar dat veel ouders, onderwijzers en anderen, die bij de opvoeding van kinderen betrokken zijn, naar hulpmiddelen zoeken om kinderen in contact te brengen met de bijbel.

De bijbel vertelt ons van de geschiedenis van God en de mensen.

De kinderbijbel speelde en speelt tot op de huidige dag in de overdracht van het bijbelse verhaal aan de kinderen een bijzonder belangrijke rol. Maar. . . de ene kinderbijbel is de andere niet. . .!

Iedere kinderbijbel interpreteert op een bepaalde manier de bijbel. Het kan zelfs zo ver komen dat men spreekt van een 'kinderbijbelgeloof'. Veel christenen en niet-meer christenen zijn opgegroeid en leven voort met zo'n kinderbijbelgeloof, dat soms zelfs het 'groeien in het geloof' in de weg stond en staat.

Dit boekje wil allen die met de opvoeding van kinderen te maken hebben, betrekken bij het 'voortgaande gesprek' over de vraag: hoe kunnen wij kinderen beter in contact brengen met de bijbelse boodschap!

Wij hopen dat gesprekskringen bestaande uit ouders, onderwijskrachten, leidsters en leiders van zondagsscholen, kindernevendiensten en kinderkerken en andere gemeenteleden — het gaat immers heel de gemeente aan — dit gesprek willen voeren aan de hand van wat de heer G. J. Marseille schreef en met behulp van de gespreks-suggesties, die door mij aan ieder hoofdstukje werden toegevoegd.

Het boekje sluit af met een kritische bespreking van een groot aantal kinderbijbels.

ds. C. van Gelder
sekretaris van de Centrale
voor vormingswerk/H.V.D.

I Opgegroeid met Van de Hulst — verslag van een persoonlijke ervaring

'Ginds wonen en werken Adam en Eva. Er moet hard en zwaar gewerkt worden. Adam en Eva, Kaïn en Abel, en de andere kinderen weten het, dat de aarde aan trage mensen geen vruchten geeft.

Er is veel pijn, en veel verdriet, en veel zorg in het leven, maar Adam en Eva zijn toch dankbaar en blij, omdat ze kinderen hebben, en omdat ze zoveel van hun kinderen houden'.

Ik schrijf dit over uit De bijbelse Geschiedenissen, in vertelling door W. G. van de Hulst, in tekening door Isings. Het is een veertiende druk die ik voor me heb, uit 1960. Bijna dertig jaar ouder moet het boek zijn geweest waaruit wij toen ik klein was vaak na tafel lezen, en waarvan ik de uitvoerig gedetailleerde tekeningen dan langdurig bekeek.

Merkwaardig zo diep als de indrukken zijn die die kinderbijbel heeft achtergelaten. Als ik nu de platen weer bekijk komen de meeste me nog heel bekend voor. En de vertellingen van Van de Hulst, zijn weergave van de bijbel, heb ik op die vroege leeftijd blijkaar zo intens opgenomen, dat het uiterst moeilijk valt er weer los van te komen.

Toch zal dat moeten. Laat ik vooropstellen (daar is het hier misschien even de plaats voor) dat ik veel aan Van de Hulst te danken heb. Zijn bijbelse geschiedenissen, en niet minder zijn andere kinderboeken betekenden een eerste kennismaking met de mogelijkheden van de fantasie, het verhaal, het buiten jezelf en je eigen omgeving op avontuur gaan. De smaak voor boeken en lezen heb ik mede van hem te pakken gekregen. Daarnaast is ook een flink stuk parate bijbelkennis misschien in eerste instantie via Van de Hulst verworven.

Alle dankbaarheid voor deze waardevolle vorming. Maar die dankbaarheid is niet onvermengd. Want het beeld van de bijbel dat ik mede door 'de meester-verteller' (inderdaad: mede, en niet alléén door hem) uit mijn jeugd heb meegenomen, is in latere jaren vaak een blok aan 't been gebleken. Een blok aan 't been als het er om ging de bijbel onbevangen te lezen; om te lezen wat er staat, en niet wat je geleerd hebt dat er staan móet.

Zo staat er bijv. in dat begin van Genesis:

'al zwoegende zult gij daarvan (nl. van de aardbodem) eten; . . . in het zweet uws aanschijns zult gij brood eten'.

Maar er staat niet, zoals Van de Hulst schrijft, 'dat de aarde aan trage mensen geen vrucht geeft', ook niet dat 'Adam en Eva toch dankbaar en blij zijn', en zelfs niet 'dat ze zoveel van hun kinderen houden'. Hier draagt deze kinderbijbel een maatschappij-bevestigende wereldbeschouwing voor, die ten onrechte bekleed wordt met het gezag van de bijbel zélf. De ernst daarvan wordt misschien pas goed duidelijk wanneer we eens goed nagaan wat er met de tekst van de kinderbijbel eigenlijk gezegd wordt:

- aan trage mensen geeft de aarde geen vrucht = inkomen;
- aan ijverige mensen geeft de aarde wél vrucht = inkomen;
- wie veel vrucht = inkomen ontvangt is blijkbaar erg ijverig;
- wie geen of onvoldoende inkomen weet te verwerven is blijkbaar niet ijverig genoeg (en dus kennelijk Gode niet welgevallig!);
- wie arm is heeft dat dan ook aan zichzelf te wijten;
- wie niet werkt (bijv. werkloos is) zal ook niet (of weinig) eten.

Met de rest van het citaat aan het begin van deze paragraaf kunnen soortgelijke oefeningen worden gemaakt: 'Adam en Eva zijn toch dankbaar en blij omdat ze kinderen hebben' schrijft Van de Hulst. Dat is blijkbaar hun (enige) troost voor de 'pijn, het verdriet en de zorg in het leven' na de zondeval. Hoe is het dan met de alleenstaanden of de kinderloze echtparen? De zondeval is voor hen dan wel extra moeilijk te verdragen. Maar ook tot deze konklusie geeft het bijbelverhaal geen aanleiding, want de opmerkingen van de schrijver over het dankbare ouderpaar Adam en Eva zijn nergens in de bijbel terug te vinden.

En dan praten we nog niet over... maar wat is dit eigenlijk voor gevecht tegen windmolens? De eerste druk van het bestreden boekwerk verscheen in... 1918! Kun je dan in alle ernst zo'n schrijver verwijten dat hij methoden gebruikt, er een schrijftrant op na houdt, een wereld- en bijbelbeschouwing uitdraagt, die we nu onaanvaardbaar vinden?

Natuurlijk niet. Maar het probleem zit hem ook eigenlijk niet in Van de Hulst. Zijn boeken behoren een ereplaats te krijgen in de vitrines van historische overzichtstoonstellingen van kinderbijbels. De moeilijkheid zit bij vele kinderbijbelauteurs, de goede niet te na gesproken, die in wezen nog op dezelfde dogmatiserende manier met de bijbel omgaan; en bij de mensen die nog steeds, jaar in jaar uit, bij duizenden deze en dergelijke kinderbijbels voor hun kinderen aanschaffen.

Intussen is echter door allerlei publikaties en studies wel aangetoond dat een op jonge leeftijd zo dominerend ingeplant 'kinderbijbelgeloof' slechts met grote moeite zich kan ontwikkelen tot een volwassen, levend en waarlijk bijbels geloof.

Wat is dat nu, een 'kinderbijbelgeloof'? Van katechisatie kennen sommigen van ons termen als 'historisch geloof', en 'wondergeloof', maar van een 'kinderbijbelgeloof'

heb ik daar nooit horen spreken. Die term is denk ik eerst van betrekkelijk jonge datum, en zou wel kunnen samenhangen met de verschijning, in 1972, van een boekje getiteld 'Rapport van een onderzoek naar kinderbijbels'. Daarin werden voor het eerst een aantal kinderbijbels met elkaar, en vooral met de bijbel zelf, vergeleken, om na te gaan in hoeverre de bijbelse boodschap zelf in die kinderbijbels tot zijn recht komt, en op de juiste wijze voor kinderen wordt weergegeven.

Dat rapport was opgesteld door een commissie, op verzoek van twee bijbelgenootschappen, het Nederlands Bijbelgenootschap en de Katholieke Bijbelstichting. De commissie moest nagaan 'waaraan een kinderbijbel moet voldoen wil men redelijkerwijs kunnen verwachten dat er in de latere jaren (van het kind) geen moeilijkheden vanuit de geloofsovertuiging ontstaan, die gegroeid is op grond van het herhaaldelijk horen van kinderbijbelverhalen'.

Uit die formulering blijkt wel dat er al een zekere ongerustheid bestond over de mogelijke gevolgen van een geloofsopvoeding aan de hand van kinderbijbels.

Maar hoe zit dat nu precies: zijn alle kinderbijbels eigenlijk minder gewenst? In hoeverre geven sommige kinderbijbels een scheef beeld van God en de bijbel? Waar zit 'm dan precies die verkeerde weergave in? Op zulke vragen probeerde het Kinderbijbelrapport een antwoord te geven. Ook andere publikaties hielden zich met het probleem bezig, er werd een conferentie over dit onderwerp georganiseerd en zo langzamerhand is 'de kinderbijbel' een veelbesproken onderwerp geworden.

Wat is er met 'de kinderbijbel' aan de hand?

Dit boekje wil graag proberen met zo min mogelijk pretenties even een paar elementen uit het doorgaande gesprek op een rij te zetten, ten dienste van hen die geen gelegenheid hebben om zich uitvoerig in het onderwerp te verdiepen, en zich toch om welke reden dan ook erbij betrokken voelen of weten.

Suggesties ter bespreking:

1. U kunt met elkaar bespreken welke herinneringen uzelf hebt aan kinderbijbels. Welke bijbel werd gebruikt? Hoe vond u de verhalen? Spannend? Welke en waarom? Vond u bepaalde verhalen ook minder leuk? Zo ja, waarom? Wanneer werd er uit de kinderbijbel gelezen, thuis, op school, elders? Op welke leeftijd? Op welke leeftijd spraken de verhalen u het meeste aan? Reageren kinderen tegenwoordig anders op verhalen uit de kinderbijbel dan u naar uw gevoel vroeger deed?
Als u een jong gezin hebt, welke functie heeft de kinderbijbel daarin nu? Welke vragen hebt u daarbij, welke opmerkingen zoudt u willen maken?
2. Op welke wijze hebben de verhalen uit kinderbijbels, voorgelezen, zelf gelezen of naverteld (wat gebeurde er?) bijgedragen tot de groei en ontwikkeling van uw geloofsleven? Kunt u voorbeelden noemen van voorstellingen over geloven in God, die u nu nog hebt en die naar uw gevoel vooral gevormd zijn door uw ervaringen met kinderbijbels? U kunt daarbij denken b.v. aan de voorstelling, die u hebt van God, uw opvatting over goed en kwaad, goede en slechte mensen. Wat vindt u van de in dit hoofdstukje genoemde voorbeelden?
Op welke punten denkt u momenteel anders dan de voorstellingen die u als kind via de kinderbijbel had gekregen?
De schrijver zegt: 'het beeld van de bijbel, dat ik mede door 'de meester-verteller' uit mijn jeugd heb meegenomen, is in later jaren vaak een blok aan 't been gebleken als het er om ging de bijbel onbevengd te lezen'. Wat vindt u van deze uitspraak?
3. Welke rol speelden mensen, uw moeder, vader, juf, onderwijzer etc. bij deze overdracht via de kinderbijbel?
4. Werd er bij u thuis ook uit de 'gewone' bijbel gelezen? Indien niet, betreurt u dat? Indien wel, welke herinneringen hebt u daaraan?
5. U kunt ter afronding van dit gesprek een lijstje maken van wat voor positieve en negatieve ervaringen u hebt met het gebruik van kinderbijbels en met het gebruik van de gewone bijbel.

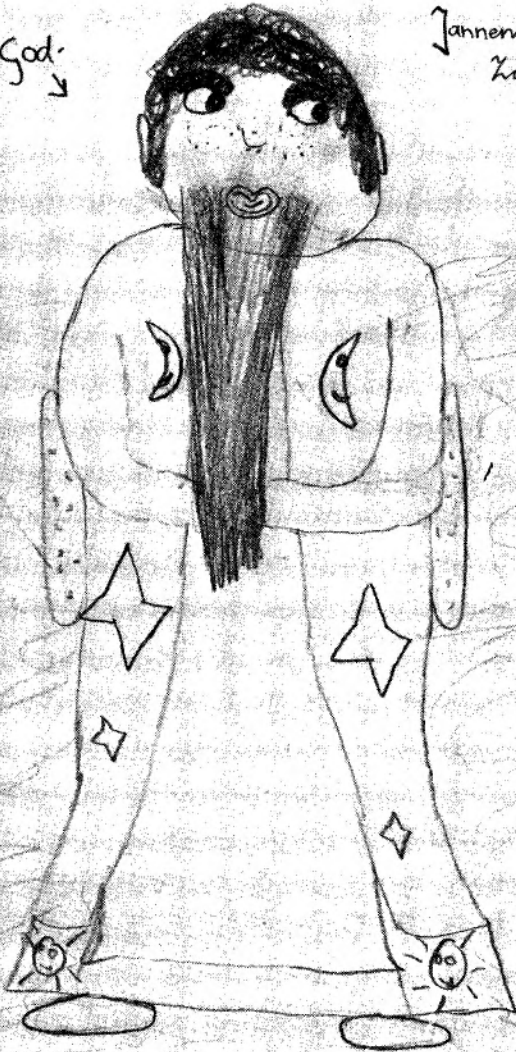
Verbeelding van God

God heeft grote, doorstrinkende ogen.
Daarmee kan hij over de gehele wereld kijken
Die dingen aan de zijkant zijn zijn vleugels
Maar ze kijken meer op oran.
Die dingen op zijn gewaad. De zon, maan en sterren
dat zijn reserveren dingen
Zijn baard is 2 meter en 37 dm lang
Hij staat op de wolken

Einde

God-
↓

Jannemieke
Zandee

II Een paar kenmerken van een zg. 'kinderbijbelgeloof'

1. De sjabloon-exegese

Een 'kinderbijbelgeloof' is een totale instelling van de mens tegenover de bijbel, en daarmee ten opzichte van God.

Het is moeilijk er elementen uit te lichten, die te bekijken, en te zeggen: zó zit het in elkaar. Laten we niettemin proberen, ons bewust van de bezwaren, enkele van die kenmerken aan te geven, zoals die teruggevonden kunnen worden in bepaalde kinderbijbels.

Daar is allereerst het kenmerk van de sjabloon-exegese of 'passe-partout', een begrip in dit verband het eerst gebruikt door A. B. Lam. Een passe-partout is een (hulp)lijstje om een plaatje of portret, 'om het passend in een omlijsting te plaatsen' (Van Dale). Toegepast op de bijbel zijn passe-partouts, zou je kunnen zeggen, standaardbegrippen die op elk bijbelverhaal worden gelegd om het passend te maken voor een van te voren ingenomen standpunt.

In het boek van drs. Lam staat een mooi voorbeeld van wat hij noemt 'het God-be-loont-de-goeden-passe-partout' (A. B. Lam, Het gegeven Woord, Boekencentrum, blz. 31 vv).

'Ik geef eerst een voorbeeld uit de geschiedenis van Jozef en zijn broers. Die broers worden met grote nadruk de boze broers genoemd. Hun hart was boos tegen Jozef en hun ogen zijn boos. Zó boos!
En Jozef. . . ?

'Daar komt Jozef' aan. Hij is vlak bij. Zijn ogen kijken zo blij, zo vriendelijk. Hij steekt zijn handen uit naar zijn broers.

Maar. . .

O, wat is dat? Wat is dat?

Die broers, die boze broers, springen op. Zij schreeuwen hem lelijke woorden toe. Zij grijpen hem vast met hun sterke, ruwe handen. Zij scheuren hem zomaar de mooie, gekleurde rok van 't lijf.

O, nee, néé! roept Jozef. . . 'Waarom doen jullie dat?'

Maar de boze broers stompen hem vooruit. Ze rukken aan zijn armen. Ze slepen hem naar een diepe kuil. Ze duwen hem er. . . plof!. . . zómaar in!'

Jozef is niet alleen vriendelijk en blij, hij is ook onvoorstelbaar vroom en gelovig. Luistert u maar eens naar de beschrijving die Van de Hulst geeft van Jozef in de put:

'Jozef kijkt omhoog.

Dáár is een heel klein plekje van de blauwe lucht. Daar, heel in de hoogte, ziet hij een klein plekje van de hemel. . . Jozef vouwt zijn handen: hij bidt. Jozef weet het wel: daarboven in de hemel, woont God. Die weet alles, Die ziet alles, Die weet óók wel, hoe de broers zijn. Die ziet ook de arme Jozef wel; al is de kuil nog zo donker, en nog zo diep.

Vader Jacob heeft zo dikwijls aan Jozef verteld, dat God zo goed voor hem is geweest in zijn leven. Jozef denkt: 'De Here kan alles; Hij kan ook zorgen voor mij.' En dan gaat Jozef maar stil in een hoekje zitten.

'Ik zal heel tevreden zijn. Ik weet niet, wat er gebeuren zal met mij; maar God weet het wél. . .

Ik zal stil zijn!'

Tot zover het citaat in het boek van drs. Lam.

Leg daarnaast dit deel van het bijbelverhaal zelf (Genesis 37, Willibrord vertaling):

Zodra Jozef bij zijn broers kwam, trokken zij hem het kleeid uit, het prachtige kleeid dat hij droeg, grepen hem en wierpen hem in de put. De put was leeg en er stónd geen water in.

Overigens, Van de Hulst (want hij was het weer) is in eerwaard gezelschap: ook de oude psalmberijming ontkomt bijv. in 105 niet aan dit 'God-beloont-de-goeden-sja-bloon':

'De vrome Jozef, rijk in deugd,
als slaaf verkocht in zijne jeugd,' enz.

terwijl de bijbelse Psalm eenvoudig stelt:

'Toen Hij hongersnood opriep over het land,
en alle staf des broods verbrak
zond Hij een man voor hen uit:
Jozef werd als slaaf verkocht;'

Over de vroomheid en het godsvertrouwen van Jozef wordt in dit bijbelverhaal niet gesproken. Wel constateert de bijbelschrijver enkele malen:

'De Heer was met Jozef'

Dat is de konklusie die hij (achteraf) uit deze geschiedenis heeft getrokken, zoals Jozef dat zelf ook doet, als hij in Egypte tegen zijn broers zegt:

'Jullie hebben kwaad tegen mij beraamd,
maar God heeft het ten goede gekeerd,
om te bewerken wat nu is geschied:
het behoud van een talrijk volk.'

Dát is de 'moraal' van dit verhaal zoals de schrijver ons die wil meegeven.

Maar van een vriendelijke, blijde, vrome en gelovige Jozef die op God vertrouwt en daarom, als het ware automatisch, door Hem gered wordt, daarvan is in dit verhaal geen sprake. Dat is kinderbijbelgeloof. En hoe schadelijk werkt dat als later in eigen leven blijkt dat geloof geen garantie is voor geluk, en dat ook bij vrome mensen niet altijd alles weer goed komt.

Natuurlijk legt de bijbel op andere plaatsen wel verband tussen vroomheid en zegen, maar in het totale beeld van de bijbelse boodschap wordt dan wel duidelijk, zeker uit het evangelie, dat dan sprake is van een ander soort zegen dan rechtstreekse verlossing uit fysiek onaangename situaties.

Laten wij nog een voorbeeld van kinderbijbelgeloof proberen te geven, nu ontleend aan het 'Rapport van een onderzoek naar kinderbijbels'. Daar wordt uitvoerig geschreven over het 'God-kan-alles-passe-partout'. In sommige kinderbijbels wordt dat keer op keer als een vanzelfsprekende zaak vermeld: 'God kan alles; hoort, ziet, weet alles; wat de Here niet weet kan niet gebeuren'. In een korte exegetische uiteenzetting maakt het kinderbijbelrapport dan aannemelijk, dat de zo populaire godsídee van de almachtige God zó in de hele bijbel niet voorkomt (a.w. blz. 44 ev.).

Integendeel, God doet afstand van zijn almacht door de wereld te scheppen en daarin de mens, en dan ook nog aan die mens de aarde toe te vertrouwen (Klink, Kind en geloof, blz. 156). En deze daad vindt zijn hoogtepunt in de geschiedenis van de Messias, die zich weggaf aan de mensen, zelfs in hun opstand tegen God (idem blz. 157).

Het kinderbijbelgeloof gelooft dat God op een mechanische manier 'alles kan'. Maar waarom dóet Hij dan zo weinig aan de ziekte, de armoede, het lijden in de wereld? Die vragen blijven levensgroot staan voor wie meent dat God eigenlijk ('als Hij zou willen' bijvoorbeeld?) met een toverspreuk, of als u wilt, met een 'machtswoord' een eind zou kunnen maken aan de puinhopen.

Niet dat die vragen opgelost zijn voor wie uit de bijbel God als een Andere heeft leren kennen; maar in elk geval kan dan het begrip groeien (en de liefde) voor een God die er alles aan gedaan heeft wat Hij kon, en die van mensen verwacht dat ze zijn medestanders worden in een gezamenlijke strijd tegen kwaad en lijden.

Het gangbare kinderbijbelgeloof staat in de weg aan zo'n echte bijbelse relatie met God, de Vader van Jezus Christus.

Misschien kunt u zelf, als u er oog voor krijgt, nog andere passe-partouts vinden, stereotype denkramen, die je soms bij jezelf of bij een ander ontdekt met betrekking tot God, de bijbel en het christelijk geloof?

Een goede kans dat ze ontstaan zijn tengevolge van 'het herhaaldelijk horen of lezen van kinderbijbelverhalen'.

2. De moraal van het verhaal

Vlak naast het passe-partout van 'God beloont de goeden' ligt het gevaar van het moraliseren waaraan sommige kinderbijbels zich schuldig maken. Dan wordt een bijbelverhaal besloten met een 'toepassing' die de schrijver zelf toevoegt om de bedoeling van het verhaal zoals hij (of zij) die ziet, duidelijk te maken. Vaak zal die moraal in de bijbel zelf niet terug te vinden zijn. Want de bijbel heeft soms helemaal geen weet van de etische of religieuze leringen die we erin menen te lezen. Soms ook heeft de bijbel juist de bedoeling ons te laten zien dat het er niet om gaat om braaf, waarheidsgetrouw of vroom te zijn, maar dat het er op aan komt wie God was en is bij de mensen.

Laten we eens het verhaal van Simsons dood lezen zoals dat wordt naverteld door mevr. M. A. M. Renes Boldingh in haar boek 'De weg naar het licht'.

Na het verraad van Delila vertelt zij het verhaal als volgt:

'Daarna gaan ze een groot feest maken voor hun god Dagon, de eigenlijke winnaar van deze vreemde strijd. Om Dagon te eren, moet ook Simson verschijnen, zodat alle mensen hem kunnen zien. Een slaaf brengt de blindeman en zet hem neer bij een van de pilaren, die de galerij ondersteunen. Er stijgt een gebrul op onder de Filistijnen. 'Heil, Dagon! Heil, Dagon, onze sterke God!' Simson hoort het gejuich. Zó eenzaam en ongelukkig als nu is hij nog nooit geweest. Nu wordt Dagon geëerd en 'Eeuwig Getrouw' gehoond. Door wiens schuld? Simson buigt diep zijn hoofd. Hij weet wel, wiens schuld het is! Als hij zijn grote kracht gebruikt had in de dienst van God, zou 't er dan nu niet heel anders uitzien? Maar hij heeft niet gewild. Hij, Simson, is de enige schuldige van heel dit droevig gebeuren! Deze schuld voor God woelt in zijn hart.

Maar... kan hij nu nòg niet...? Al moest 't zijn leven kosten, kan hij nu nòg niet strijden voor God? Wanneer God hem nog één keer zijn oude kracht wilde teruggeven! Wat zou er dan niet kunnen gebeuren? Simson smeekt erom met al 't vurig verlangen, dat in hem is. 'O, God! sterk mij nog deze ene keer!'

En dan... dan voelt hij opnieuw die wonderlijke kracht in zijn spieren trillen. 't Komt! 't Komt!

En dan verrichtte Simson, de eenzame, blinde held, die pas op 't allerlaatst de ernst en het doel van zijn leven begrepen heeft, zijn laatste krachtdaad. Hij weet het, dit-

maal zal 't hem zijn leven kosten, maar dat doet nu niets meer ter zake. In dit laatste en grootste ogenblik mag en wil hij nog beantwoorden aan Gods bedoeling met hem een teken, een moedgevend teken te zijn van de allesoverwinnende kracht van 'Eeuwig Getrouw', die aan zijn volk de vrijheid terug zal geven. Met zijn geweldige handen grijpt Simson enz.'

U ziet, aan Simson worden allerlei edele, althans godvruchtige gedachten ingegeven door de schrijfster. Gedachten die in een vergelijkbare situatie wellicht zouden kunnen opkomen bij een meelevend kerklid van onze tijd; 'gelovige' gedachten misschien, maar hier toch waarschijnlijk niet zo op hun plaats. Want wat staat er precies in het slot van het Simson-verhaal in Richteren (hfdst. 16):

23) Daarop kwamen de stadsvorsten der Filistijnen bijeen om een groot offerfeest te vieren voor hun god Dagon en om vrolijk te zijn; zij zeiden: Onze god gaf Simson, onze vijand, in onze macht.

24) En toen het volk hem zag, loofden zij hun god, terwijl zij riepen: Onze god gaf onze vijand in onze macht, de verwoester van ons land, die velen van ons gedood heeft.

25) Toen zij in een vrolijke stemming gekomen waren, zeiden zij: Roept Simson om ons te vermaken.

En zij lieten Simson uit de gevangenis halen en hij vermaakte hen; men gaf hem een plaats tussen de zuilen. 26) Toen zeide Simson tot de jongen die hem bij de hand hield: Laat mij los en laat mij de pilaren tasten, waarop het gebouw rust, om daartegen te kunnen leunen. 27) Het gebouw nu was vol mannen en vrouwen: alle stadsvorsten der Filistijnen waren daar, en op het dak bevonden zich ongeveer drieduizend mannen en vrouwen, die naar het spel van Simson keken. 28) En Simson riep tot de Here en zeide: Here, Here, gedenk toch mijner en maak mij nog slechts ditmaal sterk, O God, opdat ik mij met één wraak voor mijn beide ogen op de Filistijnen wreke. 29) Daarop greep Simson de beide middelste zuilen, waarop het gebouw rustte, met zijn rechterhand tegen de ene steunende en met zijn linkerhand tegen de andere. 30) En Simson zeide: Dat ik met de Filistijnen sterve. Toen boog hij zich met kracht, en het gebouw stortte in boven de stadsvorsten en boven al het volk, dat daarin was. De doden die hij in zijn sterven gedood heeft, waren talrijker dan die hij in zijn leven gedood had. (NBG vertaling 1951).

Dit is een verhaal dat in al zijn primitieve kracht niet veel ruimte heeft, zo te horen, voor begrippen als schuld en boete. Maar afgezien van de vraag of de exegese van deze kinderbijbel hier juist is, geloven wij tegenwoordig dat het niet op de weg van een kinderbijbel ligt zich zo in de interpretatie van de bijbelse boodschap te begeven. Wat de heils-historische betekenis van het Simson-verhaal is, de beantwoording van die vraag moet worden overgelaten aan de verkondiging in kerk en gezin. Gelukkig onthouden zich de meeste nieuwere kinderbijbels wel van een dergelijke inlegkunde.

Daardoor wordt dan tevens het gevaar vermeden dat als bedoeling van een vertelling een moraal wordt verkondigd ('zie je wel: deugd wordt beloond, God helpt de gelovige') die in de meeste gevallen niet door het verhaal bedoeld, laat staan vermeld wordt.

3. De bijbel is een monoliet

Een monoliet is een kunstwerk van één brok steen vervaardigd. Een mineraal geheel dus, niet organisch gegroeid, maar met een vooropgezet plan bewerkt om als het af is een bepaald bedoeld effect te verwezenlijken.

Dit is het beeld dat veel kinderbijbels geven van de bijbel.

Allerlei gegevens over verschillen in

- tijd van ontstaan
- wijze van totstandkoming van de geschreven tekst
- persoon en omgeving van bijbelschrijvers en/of -redakteuren
- achtergrond van godsdienstige ervaringen in Israël

worden niet vermeld. Denk vooral niet dat deze informatie wel goed is voor wetenschappelijk verantwoorde inleidingen, maar niet in een kinderbijbel thuis hoort. Het spreekt vanzelf dat het op eenvoudige manier gezegd moet worden, maar er moet wel iets van gezegd worden. Anders krijgt het kind geen oog voor de moeizame weg van God in de geschiedenis. Er groeit geen begrip voor mensen en hun omstandigheden, eerst in het oude, later in het nieuwe testament. Hun opvattingen, hun handelingen met betrekking tot God en hun medemensen zijn voor opgroeiende mensen van onze tijd toch al vaak zo vreemd. Wanneer die niet geschetst worden tegen de achtergrond van hun eigen wereld en tijd, kan dit onbegrip later gemakkelijk leiden tot afwijzing, omdat niet herkend wordt dat God zich aan zijn mensen meedeelt in hun eigen maat en staat.

Zo is het bijvoorbeeld onbijbels en in strijd met de ideeënwereld van Genesis om aan Noach de volgende gedachten toe te schrijven:

'Zou zijn schip het uithouden op die woelige zee? Hadden hij en zijn vrouw en kinderen ook niet verdiend dat ze vergingen? Zij waren immers ook zondaren. Maar dan dacht Noach aan wat de Here beloofd had: Er zal eens een Kind geboren worden, dat zal de Zaligmaker zijn. Hij zal de straf dragen en de wereld redden, zodat ze niet omkomt.

Dat geloofde Noach en hij werd weer rustig.

Hij wist: Daarom mocht ik de ark bouwen en daarom mochten we er in gaan. De Here wil ons behouden, niet omdat wij het verdienen, maar omdat de Zaligmaker het voor ons verdienen zal'. (Ingwersen, Bijbel in vertelling en beeld).

Zo zou misschien een meelevende protestantse kerkganger van deze tijd spreken als

hij zich in de situatie van Noach bevond. Een absurde veronderstelling. Even absurd is het om de afstand te negeren die ligt tussen deze geloofsbeleving en die welke in het verhaal van Noach tot uitdrukking wordt gebracht. Daarmee wordt de groei van Gods openbaring miskend. Kinderen krijgen zo de kans niet om de bijbel te leren zien als het boek waarin Gods plan ontwikkeld wordt, door misverstanden, tegenwerking en mislukkingen heen, in voortdurende wisselwerking met de mensen waar het om begonnen is, en die voor die ontwikkeling ook verantwoordelijkheid dragen.

Nee, de bijbel is geen monoliet, door iemand, zonder inspraak van derden, in één machtige konseptie, uit één brok steen gebeeldhouwd.

Als er een beeld gekozen moet worden (maar beeldspraak gaat mank), dan denk ik liever aan een stad, in de loop van eeuwen gegroeid, met oude en nieuwe wijken, in verschillende stijlen gebouwd, sommige straten druk begaan, andere met slechts enkele voorbijgangers, maar steeds een stad waar mensen bij betrokken zijn; voor wie de Heer 'heil stelt tot muren en voorwal' (Jes. 26).

Eén van de kinderbijbels die er verdienstelijk naar streven om deze wordingsgeschiedenis van Gods Woord bij de mensen te laten zien, is die van Mathilde Roolfs, Verhalen van God, de mensen en de wereld. Helaas is dit boek niet meer in de handel verkrijgbaar.

4. De bijbel bestaat uit verhalen

Er staan inderdaad veel verhalen in de bijbel.

Er wordt verteld over de schepping, over de aartsvaders, over Mozes en Jozef. En in het Nieuwe Testament zijn er de verhalen van en over Jezus en over de reizen van Paulus. Dat is allemaal boeiend om naar te luisteren en om te lezen, vooral wanneer je als kind voor het eerst kennis maakt met die wonderlijke wereld.

Het vertellen van verhalen is ook in de bijbel zelf heel belangrijk.

In het Israëlitische volkskarakter zat een drang tot het vormen en vertellen van verhalen, die in het ontstaan van de bijbel stellig een belangrijke rol gespeeld heeft. De bijbel wekt zelf ook op tot het doorvertellen van de verhalen over Gods ingrijpen in de geschiedenis. (Psalm 78; vs. 4 bijv.)

De kinderbijbels zijn daar in elk geval niet in te kort geschoten. Dankbaar werden en worden steeds opnieuw de verhalen van God, de mensen en de wereld doorverteld.

Maar, hoe belangrijk de verhalen in de bijbel ook zijn, niet minder belangrijk zijn de niet-verhalende gedeelten, zoals grote stukken van de profeten, de brieven van het Nieuwe Testament, en niet te vergeten de Psalmen en de andere dichterlijke boeken. Het is natuurlijk niet gemakkelijk om deze delen van de bijbel voor kinderen weer te geven. Dat zal ook zeker niet volledig kunnen. Maar als er bijna of helemaal geen aandacht aan gegeven wordt, zoals in sommige kinderbijbels, krijgen de kinderen toch wel een zeer eenzijdig beeld van de bijbel mee.

Velen zullen er later niet meer toe komen om die bijbel zelf te gaan lezen. Wie als

volwassene de rijkdom in de brieven van Paulus heeft ontdekt, of de troost van sommige Psalmen heeft ervaren, zal ook de kinderen daarvan althans iets willen doorgeven. De kans wordt dan kleiner dat ze later het Oude Testament beschouwen als niet meer dan een verslag uit het grijs verleden van een aantal grensincidenten in het Nabije Oosten.

In dit verband is het van belang te vermelden dat enige tijd geleden van de hand van mevr. dr. J. L. Klink twee kinderboeken zijn verschenen: Het huis in de wereld en Het geheim van de wereld. Daarin geeft zij woorden, beelden en verhalen uit de bijbel, zodanig verwerkt dat ze nauw aansluiten bij kinderervaringen als angst, bevrijding, vertrouwen, vreugde, jaloezie enz.

Op deze manier is zij er in geslaagd de diepere dimensie van de verhalen, en de grote lijn en samenhang in de bijbel te doen uitkomen.

Suggesties ter bespreking:

1. In dit hoofdstuk noemt de schrijver een aantal voorbeelden van 'kinderbijbelgeloof':

'het God-beloont-de-goeden-passe-partout',

'het God-kan-alles-passe-partout',

'het moraliseren',

de bijbel als monoliet.

U kunt de aangehaalde voorbeelden met elkaar bespreken aan de hand van de volgende vragen en opmerkingen:

a. in hoeverre spelen deze voorbeelden van kinderbijbelgeloof nog in uw eigen geloofsleven mee?

b. kunt u voorbeelden geven uit de bijbel en uit uw (ons) leven dat God de goeden **niet** beloont? Wat doet God dan? Hoe moeten we de teksten in de bijbel beschouwen, waar wel gesproken wordt van een beloning door God van de goeden? (b.v. Psalm 135:14, 145:20 e.a.). Hoe is God 'met ons'?

c. 'het God-kan-alles-passe-partout' heeft van alles te maken met gedachten over Gods voorzienigheid. Bespreekt u met elkaar in hoeverre deze gedachten over Gods-voorzienigheid een rol spelen in ons 'christelijk' denken en handelen. Wat betekent dit bijvoorbeeld t.a.v. de eigen verantwoordelijkheid van de mens? Wat zegt Phil. 2:5-11 over Gods macht?

d. als u het verhaal van Simson aan uw kinderen zou vertellen, hoe zou u het dan doen? Slaat u er eens verschillende kinderbijbels op na. Welke (waarom) helpt u het meest en volgens uw mening het best?

e. de bijbel is geen monoliet, maar geschreven in verschillende tijden, in verschillende situaties en door verschillende mensen. Wat wil dat zeggen voor de wijze waarop wij de verschillende bijbelgedeelten moeten lezen, waarderen en . . . verder vertellen?

2. Mag-moet een schrijver van een kinderbijbel een zekere interpretatie geven?

3. Waar zou volgens u een goede kinderbijbel aan moeten voldoen?

N.B. U kunt ter voorbereiding van dit gesprek thuis een paar kinderbijbels kritisch doorlezen b.v. aan de hand van een paar verhalen.

Bekijkt u ook de illustraties kritisch. In hoeverre komen ook daarin de typische aspecten van het kinderbijbelgeloof naar voren?

Wellicht kunt u in kranten (kerkbladen) voorbeelden vinden van het z.g. 'kinderbijbelgeloof'.

PAULES EN BARNABAS BRENGEN
IN ANTIOCHIË DE BLIJDE BOODSCHAP
VAN JEZUS.

VAN GREETJE Blok.

III Wat nu met de kinderbijbels?

1. Waarom brengen we kinderen in contact met de bijbel?

Sommige mensen hebben met de verhouding 'kind en bijbel' geen werkelijke problemen. Alles wat je de kinderen uit en over de bijbel kunt vertellen is goed, ze kunnen er nooit genoeg van horen. De bijbelkennis is tegenwoordig toch al zo bedroevend slecht; in plaats van te zeuren over 'hoe het overkomt' kun je beter beginnen te vertellen. Het is onze taak de bijbel bij het kind te brengen, hoe eerder hoe liever, hoe meer hoe beter.

Het lijkt er echter een beetje op alsof in deze opvatting de bijbel een doel in zichzelf wordt. Maar dat is zij niet. De bijbel is er opdat wij daaruit God zouden leren kennen, en zijn plannen met de mensen en de wereld, en onze taak daarbij. We lezen in de bijbel om wijs te worden uit de verwarrende ervaringen van het leven. Wij lezen hoe God in het verleden met Israël omging, en leren Hem daarbij kennen in zijn bedrijvige zorg voor de mensen wier lot Hij zich heeft aangetrokken. Wij lezen in het Nieuwe Testament hoe dit meeleven zijn klimax vindt in het zich beschikbaar stellen van de Zoon, en hoe de mensen hierop reageren in afweer en overgave.

In al dit bijbellezende worden ons Gods bedoelingen door onbegrip en blij verstaan heen steeds duidelijker. Daar gaat het om. De bijbel is daarbij hulpmiddel, gebruiksvoorwerp, blik-opener, openbaring. We moeten proberen daarvoor bij kinderen geleidelijk aan begrip te kweken. Daarbij kunnen de volgende aanbevelingen misschien helpen:

- houd rekening met de leeftijd van het kind; niet te vroeg, niet te veel, niet te emotioneel;
- laat iets zien van de veelzijdigheid van de bijbel: allerlei mensen, allerlei situaties, allerlei soorten geschriften, allerlei tijden;
- houd in gedachten dat het de bijbel er niet om te doen is het verschil tussen goede en slechte mensen te laten zien, en dat de inhoud niet samen te vatten is in het spreekwoord 'wie goed doet goed ontmoet';
- probeer kinderen te laten begrijpen dat de mensen in de bijbel gewone mensen zijn die vaak verschillend denken, verschillend geloven, verschillend reageren op het contact met God, afhankelijk van de tijd en de omstandigheden waarin ze leven;
- help de kinderen en uzelf door gesprek, vraag en antwoord, protest en weder-vraag, samen bidden, aan een beter begrip voor de manier waarop de bijbel spreekt, uit een verre tijd, uit vreemde landen, over eeuwige en tijdelijke waarheden.

Laten we nu proberen nog een paar vragen te bespreken die in dit verband van belang kunnen zijn. Misschien kan dat u helpen bij uw eigen omgang met de bijbel, om daardoor tegelijk ook met uw kinderen de goede manier te vinden.

2. Moeten we doorvertalen of navertellen?

Laat ik eerst even navertellen wat doorvertalen is.

De bijbel moet voor Nederlanders vertaald worden, en wel in het Nederlands. Dat is onze moedertaal. Ook al begrijpen we misschien een andere taal ook wel, alles komt het beste over in het Nederlands.

Jawel, maar wanneer ik een in het Nederlands geschreven wiskundige dissertatie probeer te lezen, begrijp ik er net zoveel van als wanneer het Chinees was: vele woorden ken ik niet, en de gedachtengang is vaak onbegrijpelijk omdat mijn 'begripsnivo' te laag ligt.

Zo gaat het alle kinderen tot minstens 12 jaar in meerdere of mindere mate als ze een boek voor volwassenen lezen. En zo gaat het ook veel volwassenen als ze een boek proberen te lezen met niet erg gangbare woorden, met lange zinnen en veel bijzinnen, kortom, een moeilijk boek.

'Waarom schrijven de mensen ook zo moeilijk? hoor je dan. Dat is toch geen taal voor een gewoon mens!' En zo is het. Veel boeken, en ook veel bijbel-vertalingen, zijn niet geschreven in de taal van gewone mensen, de 'omgangstaal'.

Om het al die mensen toch mogelijk te maken te begrijpen wat ze in de bijbel lezen, zijn de nieuwe vertalingen in omgangstaal verschenen, zoals in Nederland 'Groot nieuws voor u' (voorlopig alleen nog maar het Nieuwe Testament).

Maar voor kinderen is ook die omgangstaal moeilijk. Het is tenslotte de omgangstaal van volwassenen. Moeten kinderen dan wachten tot ze 13, 14, 15 jaar zijn, voor ze zélf in de bijbel zélf kunnen lezen wat er écht staat? Er zijn genoeg gedeelten die basisschoolkinderen inhoudelijk en emotioneel best aan kunnen, mits de verwoording is aangepast aan hun taalschat.

En daarom is er veel voor te zeggen om door te gaan met vertalen, van geschikte stukken, tot op het begripsnivo van een kind van 9 of 10 jaar.

Dat betekent een kleinere woordenschat, nóg eenvoudiger zinsconstructies, nog minder bijzinnen. Maar het betekent ook dat kinderen niet meer alleen maar via via, uit de tweede of derde hand, met de bijbel kennis maken. Bij alle vereenvoudigingen is het immers het kenmerk van zo'n doorvertaling dat uitsluitend wordt weergegeven wat er in de (oorspronkelijke) grondtekst staat. Er wordt niet méér gezegd om de tekst begrijpelijker te maken. Dat zou een parafraze worden.

Er wordt niets bij verteld om de kinderen meer te boeien. Dat zou een navertelling

worden. Geen kwaad woord hier van parafrases en navertellingen. Als we maar niet denken dat het de bijbel zelf is. Als we maar bedacht zijn op de godsdienstpedagogische risico's. Er sluipen in onze navertellingen zo gemakkelijk eigen uitleggingen. We leggen in onze parafrases zo gemakkelijk eigen ideeën.

Daarom is het toch goed om de bijbeltekst zelf dicht bij de hand te houden. Voor u als volwassene, om uw fantasie in toom te houden en uw oor steeds weer te luisteren te leggen bij het Woord zelf. En ook voor de kinderen, om te leren dat de bijbel meer is dan een leesboek met vlotte verhalen.

Als dat kan in een taal die ze zelf kunnen begrijpen, des te beter. Dáárom werkt het Nederlands Bijbelgenootschap momenteel aan een serie deelluitgaven van de bijbel, dóórvertaald voor jonge kinderen. Daarmee zijn niet alle problemen van godsdienstpedagogische aard rond het 'doorgeven' van de bijbel opgelost. Maar wel wordt zo een ernstige poging gedaan om het kind en de bijbel beide serieus te nemen, beide in hun eigen waarde te laten, en tóch een ontmoeting te bewerkstelligen.

Bij die ontmoeting zullen ouders en opvoeders aanwezig moeten zijn om uitleg te geven en doorzicht te verschaffen. Een kind met de bijbel alléén laten kan wellicht verwarring wekken. Dat hoeft niet erg te zijn; ook ouderen brengt de bijbel soms in verwarring en dat kan heilzaam zijn. Maar kinderen moeten daarna hun vragen kunnen stellen en hun bezwaren mogen uiten. In een bijbelvertaling, anders dan in veel navertellingen, worden de aanstoot gevende hoeken en kanten niet weggeschaafd. Maar dan moeten we daarover ook wel met elkaar in gesprek raken, het doorgaande gesprek over God en zijn daden dat in de bijbel zelf al begonnen is.

3. 'Van kافت tot kافت', of selekteren?

Een oude strijdvrage waarbij velen rechtop gaan zitten: nu zal de rechtzinnigheid moeten blijken! Maar vele van de kinderbijbels die mede onder de rechtzinnigste geteld worden (Ingwersen, Anne de Vries, Van de Hulst) laten grote delen van de bijbel achterwege: Leviticus, Deuteronomium, dichterlijke boeken, profetische boeken, nieuwtestamentische brieven, Openbaring, komen nauwelijks of in het geheel niet aan bod. Begrijpelijk zult u zeggen. Dat is toch geen stof voor kinderen?

Misschien niet, maar aan de andere kant. . . is het zo vreemd om kinderen zelf te laten uitmaken wat ze in de bijbel lezen willen en wat niet? Ik weet nog heel goed hoe geboeid ik was toen ik als jongen van 12 of 13 boeken als Ezra en Nehemia letterlijk 'ontdekte'. Over Jozef en de Here Jezus had ik uitreure gehoord en gelezen — overigens zonder te begrijpen wat die twee nu eigenlijk met elkaar te maken hadden. Maar dat verhaal van die man die op zijn ezel 's nachts langs de ruines van Jeruzalem rijdt, dát was nieuw, én boeiend. Ik ben ervan overtuigd dat het heilzaam is als kinderen uit de hele bijbel kunnen kiezen wat van hun gading is. Ik geloof ook niet dat we dan zo benauwd hoeven te zijn dat ze ernstig geschokt zullen worden door gewelddaden of barbaarse toestanden. Ik hoorde eens vertellen van een jongetje van

een jaar of acht dat in de 'echte bijbel' het verhaal van David en Goliath las (1 Samuel 17). Daarin wordt o.a. verteld dat David, na de Filistijn met een steen uit zijn slingergedood te hebben, hem ook nog het hoofd afslaat. Het jongetje was ernstig verantwoordigd, echter niet over deze daad, maar over het feit dat dit pikante detail in de kinderbijbel die hij placht te lezen niet vermeld stond. Het verhaal was niet 'eerlijk' naverteld vond hij. Ik wil met deze anekdote alleen maar illustreren dat kinderen op verhalen of beschrijvingen die wij barbaars of stuitend noemen, vaak heel anders reageren dan wij verwachten. En dat is weer een argument om erg voorzichtig te zijn met selekteren, d.i. met het weglaten van stukken uit de bijbel die wij, volwassenen, niet geschikt achten voor kinderen. Daarmee maken we het onszelf, en onze kinderen, te gemakkelijk. Er blijven minder vragen over waarop in een kort nagesprekje samen naar het antwoord gezocht kan worden. Er is minder reden tot de verwondering die het begin kan zijn van het ware kennen: 'Wat is dit toch voor iemand? Zelfs de wind en de golven gehoorzamen hem!' (Jezus stilt de storm, o.a. Marcus 4).

Mede om die reden zal een kinderbijbel, ook een goede, eigenlijk altijd gelezen moeten worden met de bijbel ernaast, of in afwisseling met de bijbel, liefst in een zo eenvoudig mogelijke vertaling. Ook dan zal vooral jonge kinderen nog wel veel ontgaan; maar misschien blijft er ook meer hangen dan u denkt. In elk geval zien ze dan dat de bijbel meer is dan een boek met min of meer spannende verhalen.

Dus bij voorkeur een complete bijbel, zoveel als dat in de gezinssituatie enigszins mogelijk is. Tegenover selecties door anderen voor ons of onze kinderen gemaakt, past enig wantrouwen. Het is echter onvermijdelijk, vanzelfsprekend, misschien zelfs toe te juichen, dat kinderen zélf hun voorkeuren zullen krijgen en dienovereenkomstig gaan selekteren. En dat selekteren op basis van eigen keus is kenmerkend voor een persoonlijke omgang met de bijbel.

Als u zelf de bijbel pakt, leest u waarschijnlijk ook vele malen meer een Psalm dan een gedeelte uit Nehemia of Numeri? Bij trouwe bijbellezers is aan de buitenkant van hun bijbel al te zien waar hun voorkeur naar uitgaat. Een oude oom van mij had een bijbel, waarin Openbaring bijna geheel uit losse blaadjes bestond: letterlijk stukgelezen. Wie zal dat verkeerd willen noemen? Let eens op hoe Jezus zelf het Oude Testament citeert: 6 aanhalingen uit Deuteronomium, 7 uit Jesaja, zelfs 9 uit de Psalmen, op een totaal van 42 door Mattéus vermeld.

Het is denk ik duidelijk dat er brandpunten en randstroken zijn in de bijbel. Er zijn ook gedeelten die in bepaalde tijden meer op de voorgrond treden, daarna weer minder. Dat is zo in de geschiedenis van volken (in oorlogstijd bijvoorbeeld). Dat is ook zo in het leven van mensen afzonderlijk.

Kinderen kunnen moeilijk abstrakt denken zegt men. Zij houden van concrete verhalen. Zij horen graag over mensen van vlees en bloed. Nu, daar is de bijbel vol van,

dus wat dat betreft is er keus genoeg. Waar het om gaat is dat kinderen de kans krijgen in de hele bijbel te groeien.

Ik bedoel dit: wie vertelt van David en Goliath, van Jacob en Ezau, moet zich er van bewust zijn dat dit geen spannende verhalen zijn zonder meer. Vooral ook dat dit geen verhalen zijn over goede en slechte mensen. Maar dat het stukjes zijn uit een groot verhaal, het verhaal nl. van God en de mensen. Een verhaal dat zich begint te ontwikkelen in een nevelig, grijs verleden, waar ook de mensen die dat verhaal later zijn gaan opschrijven, lang geleden, geen duidelijk beeld van hadden. Een verhaal dat zich voortzet in tijden toen de mensen anders leefden en dachten dan wij nu: in zekere zin primitiever, in sommige opzichten wreder, in andere opzichten kinderlijker en naïefer. Logisch dat ze van hun God een voorstelling hadden die daarmee overeenstemde. Jezus zelf zegt dat met zoveel woorden in de bergrede (Matt. 5, bijv. vers 21). Dan is het verhaal van God al tot zijn klimax gekomen.

Maar daarmee is het nog niet uit. Het gaat door, via uw leven en mijn leven, en dat van de kinderen. Zij hebben in dat verhaal hun eigen plaats en daarmee hun eigen taak.

Het is toch mogelijk om kinderen daar iets van te laten beseffen?

Misschien kan het helpen om het begrip 'verhaal', 'verhalen' te vervangen door het begrip 'geschiedenis'.

Daar zit een doorgaande lijn in. En ook een teruggaande. Teruggaande langs die lijn komen we soms in barre tijden terecht, toen de mensen minder van God wisten dan wij nu. Daar heeft de Heer ons uitgeleid, om een term van dr. Klink te citeren. Jonge kinderen moeten we geloof ik inderdaad niet te zwaar belasten met een gedetailleerde schildering van wat wij nu (met miskennis vaak van eigen barbarisme) barbaarse toestanden noemen. Maar we moeten niet zoveel achterhouden, verzwijgen, dat Gods gang in de geschiedenis, zijn voortgaande openbaring in de bijbel, zijn voortdurende bemoeienis met de mensen, niet meer duidelijk wordt. Want dan zal het wellicht onze schuld zijn als kinderen, (bijna) volwassen geworden, zich met weerzin afkeren als ze dan pas voor het eerst kennis maken met wat hun niet méér lijkt te zijn dan een willekeurige verzameling van vaak wrede, meestal vreemde, en in elk geval voor hen niet meer ter zake doende verhalen.

4. Met het kind naar de bijbel, of met de bijbel naar het kind?

Dat lijkt niet zo'n héél belangrijke vraag, als er maar, op tijd, te zijner tijd, een ontmoeting plaats vindt tussen het kind en de bijbel.

We zullen die ontmoeting niet al te haastig tot stand mogen brengen — daar hebben we 't al over gehad (op blz. 19). We moeten haar natuurlijk ook niet bewust vermijden, bijv. met het domme argument 'later moeten ze zelf maar kiezen'.

Maar komt het er nu veel op aan of we de bijbel naar het kind brengen of het kind naar de bijbel? Wat is trouwens het subtiele onderscheid?

Daar kunnen de volgende tekeningen misschien iets van laten zien:

A *Het kind naar de bijbel*

B *De bijbel naar het kind*

In tekening A wordt het kind uit zijn eigen kindersfeer gehaald en binnengevoerd in de 'sfeer' van de bijbel. Daarbij wordt de bijbel wel min of meer 'verkinderlijkt' door de verhalen er uit te lichten en die na te vertellen in kinderlijke bewoordingen hetzij mondeling, hetzij in de kinderbijbel. Maar het blijft zo dat het kind meestal in een opgelegd rooster, in een van buiten hemzelf komend patroon, met de bijbel in contact komt: op school bij de bijbelles, thuis aan tafel, later op catechisatie. Het kan, aanvankelijk onbewust misschien, wrevel opwekken als de ontmoeting met de bijbel slechts plaats vindt op door anderen georganiseerde momenten.

Het andere uitgangspunt (tekening B) houdt in, dat vooral bij jonge kinderen de bijbel slechts ter sprake gebracht wordt op ogenblikken dat het kind er aan toe is. Als het bijv. een van zijn vele vragen stelt uit verwondering over alles wat er is in de wereld, zichzelf inbegrepen. Waar het allemaal vandaan komt, waarom de bloemetjes in de tuin dood gaan in het najaar, en waarom de zon alleen overdag schijnt.

Bij deze vragen aanknopend kunnen ouders en andere opvoeders op een ongedwongen manier iets proberen over te brengen van hun christelijke levens- en wereldbeschouwing. Dan kom je natuurlijk vanzelf bij de bijbel uit, want die doet er verslag van hoe mensen altijd al met vragen van dit soort gezeten hebben, en hoe zij daarover voortdurend contact gezocht hebben met God, en Hij met hen.

Zo breng je de bijbel bij het kind, binnen zijn ervaringswereld. Op een natuurlijke manier kan de bijbel zo in die kinderlijke beleving worden opgenomen. En . . . zo opgenomen, kan hij ook méégenomen worden, naar later, als het kind opgroeit. Zijn kijk op de wereld om hem heen ontwikkelt zich, en ook zijn visie op de bijbel groeit organisch daarin mee, met hulp van de Heilige Geest.

Enige voorkeur dus voor het brengen van de bijbel naar het kind, op tijden dat het kind daarvoor ontvankelijk is.

Maar dat betekent niet dat ouderen soms het kind niet bij de hand kunnen nemen, om het, zonder dwang, maar met stimulerende geestdrift, op kinderlijke maat in de wereld van de bijbel binnen te leiden. Sterker, ik denk dat ze het niet zullen kunnen laten als die bijbel voor henzelf van wezenlijke betekenis is. En die eigen overtuiging, verstandig beheerst, zal op kinderen zeker indruk maken. Daarom, net als bij doorvertalen of navertellen, hoeven we opnieuw niet de éne methode te verheerlijken en de andere af te zweren. Als we maar een paar zaken in 't oog houden:

- respekt zowel voor de bijbel als voor het kind;
- alleen eigen overtuiging overtuigt;
- het gebed om de Heilige Geest is nodig.

En wat in dit verband kinderbijbels betreft: die kunnen op tafel of op schoot komen als het kind er aan toe is en daarvan blijk geeft. Er aan toe wat zijn leeftijd aangaat; er aan toe wat het moment van de dag betreft. Dán kan de bijbel, in navertelling of doorvertaling, in de wereld van het kind worden binnengebracht (tekening B). En dan is er de mogelijkheid van een zegenrijke ontmoeting, die voor later vérstrekken-de gevolgen kan hebben.

5. Godsdienstige opvoeding kan niet worden uitbesteed, ook niet aan kinderbijbels.

De moeilijkheid van dit hoofdstukje is denk ik, dat de meeste mensen het wel eens zullen zijn met deze stelling. Maar maak het in de praktijk maar eens waar!

Onlangs vroeg 'een moeder' mij advies bij de aanschaf van een kinderbijbel. Zij noch haar man zouden zich denk ik christen noemen, ofschoon wel ooit gedoopt waarschijnlijk. Een gewone bijbel is er niet in huis, bijbelkennis ontbreekt geheel, en van omgang met God in gebed en meditatie is naar men kan aannemen geen sprake. Wat moet daar nu die kinderbijbel vraag je je af.

'Ik wil dat mijn kind afweet van wat er in de bijbel staat. In ons land is dat gewoon nodig'.

Vreemd is dat toch, de waarde die veel mensen hechten aan de christelijke achtergrond van onze cultuur. Ook al hebben ze het Woord, dat is het licht dat schijnt in de duisternis, zelf misschien niet gegrepen, toch moet soms dat Woord weer aan het kind worden doorgegeven, als een soort fetisch, als een geheime spreuk die de deur kan openen. . . ja, tot wat?

Naar het antwoord op die vraag hoeven we in dit boekje niet te gaan zoeken.

Het gaat er in dit verband meer om, een voorbeeld te geven van een ouderlijke poging om een taak die ze duidelijk zien liggen, uit te besteden aan een kinderbijbel omdat ze geen kans zien die zelf uit te voeren.

In dit voorbeeld gaat het om zg. 'niet-gelovige' ouders. Er zijn denk ik ook ouders, die wél kerkelijk meelevend zijn, die ook thuis wel in de bijbel lezen, maar die niette-

min als het belangrijkste probleem van de godsdienstige opvoeding beschouwen de vraag welke kinderbijbel ze zullen kiezen voor hun kind.

De 'niet-kerkelijke' en 'kerkelijke' ouders maken dezelfde vergissing. Zij gaan er denk ik meer of minder welbewust van uit dat 'de christelijke godsdienst' of het 'christelijk geloof' een zaak is die je uit een boekje kunt opdoen, kennis die je verstandelijk kunt verwerven.

Als ik dit zo zeg dreigt het misverstand dat je verstand met het geloof niets te maken heeft. Dat is natuurlijk niet zo; dat zegt Jezus zelf volgens Matt. 22 vers 37 ('Gij zult de Heer uw God liefhebben met geheel uw hart en met geheel uw ziel en met geheel uw verstand'). Het zal ook best mogelijk zijn dat bij kinderen alleen door het voorlezen of zelf lezen van een kinderbijbel, een begin van geloof begint te groeien. Maar dat is dan een bijzondere zegen, en de kans dat het zaad van het geloof niet aanslaat, maar verschroeit (zie Matt. 13, de gelijkenis van de zaaier) is veel groter, dan wanneer de kinderen behalve een kinderbijbel nog iets meer hebben om het geloof uit te leren kennen: uw eigen leven.

Alle ouders weten hoe belangrijk in de opvoeding het voorbeeld is dat ze zelf geven. Je kunt kinderen honderd maal verbieden bij rood licht over te steken, maar als je het zelf wél doet, heeft dat verbieden geen enkele zin.

En zo ook met de godsdienstige opvoeding. Geef de kinderen desnoods 10 kinderbijbels (zouden er daarom zoveel verschillende zijn?), maar als ze niet van u zélf horen hoe belangrijk u dat boek vindt en waaróm, dan zal het maar moeilijk doordringen tot 'heel hun hart en heel hun ziel en heel hun verstand', wat voor een boek die bijbel nu eigenlijk is.

Het geloof is een persoonlijke zaak, ik bedoel een zaak van heel de persoon. En het overdragen ervan kan het beste plaats vinden van mens tot mens.

Daarbij kan het Boek helpen, wanneer dat van mens tot mens wordt doorgegeven als het Woord van God.

Niet onbelangrijk is dan h^oe dat gebeurt. We hebben daarvan opgemerkt:

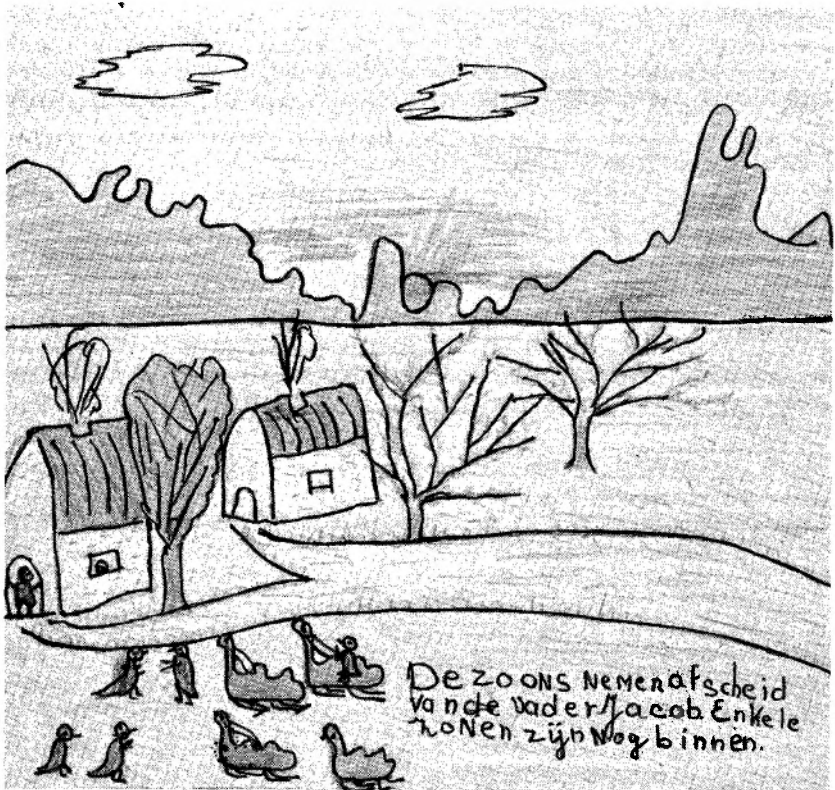
- dat de overtuiging van de ouders en andere opvoeders daarbij vrijwel onmisbaar is;
- dat daarbij kind en bijbel beide in hun waarde moeten worden gelaten.

Wat dit laatste betreft, u hebt wel begrepen dat naar het oordeel van vele godsdienstpédagogen de ene kinderbijbel de bijbel beter in zijn waarde laat dan de andere. Om u daar nog heel concreet wat zicht op te geven, is in dit boekje nog een beknopt kritisch overzicht van kinderbijbels opgenomen.

Suggesties ter bespreking:

1. Om te beginnen kunt u met elkaar bespreken, waarom u persoonlijk het belangrijk vindt dat uw kind in contact met de bijbel komt. Probeer u met elkaar een duidelijk antwoord op deze vraag te formuleren. De vraag kan dan ook als volgt gesteld worden: waarom is de bijbel voor u zo belangrijk dat u uw kind daarmee in contact wilt brengen?
2. Doorvertalen of navertellen? Wat lijkt u beter? Waarom? Wat zou een kind beter begrijpen (zonder misverstanden) een doorvertaling of een navertelling?
3. Bespreekt u welke verhalen je op een bepaalde leeftijd niet en welke je wel kunt voorlezen, vertellen? Wat zou u denken, zeggen als uw zoontje met voldoening geconstateerd had, dat David Goliaths hoofd afgehakt had.
4. 'Ouders en opvoeders moeten aanwezig zijn om uitleg te geven'. Wat voor consequenties heeft deze uitspraak voor bijbel- en kinderbijbelgebruik en -verspreiding?
5. Hoe kunnen we voorkomen dat kinderen weerzin krijgen tegen bijbellezen en bijbelgebruik?
6. Hoe zou je volgens u het kind het vruchtbaarst in contact met de bijbel kunnen brengen? Door met de bijbel naar het kind te gaan of met het kind naar de bijbel óf door middel van een combinatie van deze twee manieren? Welke voorwaarden moeten we daarbij in acht nemen? Denk daarbij ook aan allerlei creatieve mogelijkheden om het bijbels gebeuren in de leefwereld van het kind te laten opnemen.
7. Welke rol spelen ouders en opvoeders bij dit kontaktlekken tussen kind en bijbelse boodschap? Wat denkt u daar concreet aan te doen?

'De zonen nemen afscheid van Vader Jacob'
Els S., 11 jaar, te Ochten (Gld.)

IV Een kritische bibliografie, en nog meer informatie.

1 Gangbare kinderbijbels

Voor de hierna volgende beschrijvingen van een aantal kinderbijbels werd met toestemming van de uitgever zo nu en dan gebruik gemaakt van de brochure 'Welke kinderbijbels in ons gezin. . . en welke niet?', die in 1975 verscheen bij de Protestantse Stichting ter bevordering van het bibliotheekwezen en de lektuurvoorlichting in Nederland, Parkweg 20a in Voorburg, evenals van de beschrijvingen die Ruud Smit, maakte in opdracht van het Nederlands Bijbelgenootschap en de Katholieke Bijbelstichting.

Beide bronnen worden in dank vermeld.

a. Kleuters tot 7 jaar

Wat de bijbel ons vertelt.

Amsterdam, Nederlands Bijbelgenootschap, Boxtel, Katholieke Bijbelstichting.

Diverse herdrukken. Per deeltje 32 blz.

Geïllustreerd door Kees de Kort.

De serie bevat meer dan 20 deeltjes over onderwerpen uit het Oude en het Nieuwe Testament.

Prachtige, paginagrote kleurenplaten. Heel kort, maar uiterst zorgvuldig daarbij de tekst die de kern van de bijbelverhalen weergeeft.

Ouders en kinderen hebben alle ruimte, letterlijk en figuurlijk, om zelf met de bijbel aan de gang te gaan, vertellend, tekenend, besprekend.

De volgende deeltjes zijn in deze serie verschenen:

Jezus is geboren;	Jezus en de storm;	Bartimeüs;
Bruiloft in Kana;	Jezus is opgestaan;	Zacheüs;
De barmhartige Samaritaan;	Genezing van een verlamde;	Hemelvaart en Pinksteren;
Abraham;	Jakob en Esau;	Jozef;
In het begin;	Uittocht uit Egypte;	Op weg naar het beloofde land;
Koning David;	De verloren zoon;	De man die gedoopt werd;
Zacharias en Elizabeth;	Het dochtertje van Jaïrus;	De ark van Noach;
		Jona;
		De werkers in de wijngaard.

Vries, A. de

Kleutervertelboek voor de Bijbelse Geschiedenis;

met zwarte en gekleurde tekn. van H. F. Schäfer;

21e druk Kampen, Kok, 1975, 255 blz., geb. f 26,90.

De schrijver is erop uit rust en geborgenheid te bieden. Hij schildert de bijbelse gebeurtenissen uitvoerig en veronderstelt een eerbiedig, gehoorzaam luisterend kind, dat geen lastige vragen stelt. 'Zonde' wordt veelal teruggebracht tot datgene wat moreel slecht is. God wordt voorgesteld als de Almachtige boven in de hemel, die alles en iedereen van daaruit bestuurt.

Hulst, W. G. van de

Bijbelse Vertellingen voor onze kleintjes;

16e druk Leiden, Spruyt, Van Mantgem en De Does, 1975.

254 blz. geb. f 30,75.

Sinds de tijd waarin dit boek voor het eerst verscheen (de jaren twintig), zijn de opvattingen zowel in de pedagogiek als in de bijbelwetenschap zozeer veranderd, dat het als verouderd moet worden beschouwd. De auteur hanteert in zijn vertellingen een moralistisch zwart-wit schema, en besluit veel verhalen met aan te geven wat (naar zijn mening) de boodschap ervan is. Naar tegenwoordige mening van velen wordt op die manier geweld aangedaan aan de boodschap van de bijbel.

b. kinderen van 7-12 jaar

W. Beneker en Hanna Lam

Het verhaal van Israël; het Oude Testament voor kinderen.

Het verhaal van Jezus; het Nieuwe Testament voor kinderen

Wageningen, Zomer & Keuning, 1974 en 1975, 121 en 99 blz.

Geïll. door Jenny Dalenoord.

In beide boeken worden de historische gedeelten van de bijbel verteld, zowel om voor te lezen als om door de kinderen zelf te worden gelezen. Maar ook wordt beoogd de ouders behulpzaam te zijn bij het overdragen van de bijbelse boodschap en het 'zelf getuigen van grote wonderdaden die God aan ons heeft verricht.' De verteltrant is onopgesmukt en rustig, hier en daar soms wat droog. Wellicht worden ouders daardoor er toe gebracht zelf hun aandeel te leveren in deze overdracht.

Lize Stilma, ***Verhalen van de grote koning.***

Helmond, uitgeverij Helmond, 1974.

Uitgegeven in samenwerking met het bureau Zespeka te Amersfoort (federatie van kinderbeschermingsorganisaties), 212 blz.

De verhalen worden zeer beknopt verteld, waardoor soms samenhangen en details

onduidelijk worden. Sympathiek is de concentratie op het thema: de komst van de 'Grote Koning', in het Oude Testament beloofd (maar vaag, 'in schaduwen'), in het Nieuwe Testament aanwezig, voortlevend in de vroege kerk.

Het uitleggend kommentaar dat nu en dan wordt gegeven is als zodanig onderscheiden van de verhalen. Soms echter roept het vragen op betreffende de juistheid ervan. (Ruth bijv.).

Bijbel voor de jeugd, samengesteld door B. Anderman
Amsterdam, Vereniging tot verspreiding der Heilige Schrift, 1964.
191 blz. Geïll. door H. Deininger.

Losse verhalen over bekende bijbelse figuren en gebeurtenissen.

Er wordt niet duidelijk gemaakt dat er in de bijbel sprake is van een heils-historisch verband, waarin de besproken personen en gebeurtenissen zijn opgenomen. De ondertitel luidt: 'Een keuze uit verhalen van verschillende auteurs'.

Het doet vreemd aan dat niet wordt vermeld aan welke auteurs en welke publikaties de verhalen zijn ontleend.

W. G. van de Hulst, ***De Bijbelse Geschiedenissen***.
15e druk. Leiden, Spruyt, Van Mantgem en De Does, 1965.
579 blz. Geïll. door J. H. Isings.

Het prototype van de 'ouderwetse' kinderbijbel: boeiende verhalen, om voor te lezen aan stil en aandachtig luisterende kinderen.

Helaas worden de bijbelverhalen voortdurend gekleurd door de geloofsopvattingen van de auteur. Naar tegenwoordige mening van velen wordt op die manier geweld aangedaan aan de boodschap van de bijbel. Dit boek, dat 60 jaar geleden werd geschreven, is naar huidige godsdienstpedagogische maatstaven niet meer aan te bevelen.

G. Fussenegger, ***Bijbelverhalen opnieuw verteld***.
Vert. uit en bew. naar het Duits door M. Jager; met kleurentekeningen van J. Grabianski.
Wageningen, Zomer & Keuning, 1973, 383 blz.

De schrijfster houdt zich in het algemeen vrij dicht bij de tekst van de bijbel (maar vertelt vrijwel uitsluitend uit het historische gedeelte). Op sommige plaatsen geeft ze gefantaseerde aanvullingen ter verduidelijking, maar zegt er dan altijd bij dat het desbetreffende stuk niet in de bijbel staat. In zoverre een eerlijk en sympathiek boek. Maar jammer is dat de verhalen uitsluitend worden verteld als betref het oude interessante gebeurtenissen. De 'meerwaarde' die boven het historisch gebeuren-van-toen uitgaat, wordt niet duidelijk. Ook wordt Jezus vooral als wonderdokter en allesweter weergegeven. Dit modern aandoende boek blijkt zo toch van godsdienstpedagogische opvattingen uit te gaan, die tegenwoordig door velen worden afgewezen.

Ik lees in de bijbel. Serie van Katholieke Bijbelstichting, Boxtel.

Deel 1: Verhalen over Abraham, Izaak en Jakob.

Deel 2: Verhalen over Mozes en Jozua.

Deel 3: Verhalen over koningen van Israëel.

± 88 blz. per deel. ing. f 8,90.

Een selectie van bijbelgedeelten die niet worden naverteld, maar leestekst bieden uit de bijbel zelf.

Leuke, moderne gestileerde tekeningen zijn nauw betrokken op de tekst van de (katholieke) Willibrord-vertaling, die maar weinig bekort behoefde te worden om voor deze leeftijdsgroep bruikbaar te zijn. De serie zal uit 9 deeltjes bestaan, die elk een bepaald gedeelte van de bijbel bevatten. Met elkaar zullen deze goed verzorgde boekjes stellig een waardevolle bijbeluitgave vormen, zowel voor kinderen van deze leeftijdsgroep als voor jonge volwassenen. Begeleiding vanuit het gezin of pastoraat kan geboden worden met behulp van apart verschijnende hulpboekjes bij elk deeltje, waarin illustraties en tekst afzonderlijk worden toegelicht, en aangevuld met suggesties voor de verwerking in handenarbeid of verwijzing naar aanvullend materiaal.

Duidelijke informatie over de cultuurhistorische achtergrond der bijbelse geschiedenissen. Aanbevelenswaardige reeks.

Cramer-Schaap, D. A., ***Bijbelse verhalen voor jonge kinderen.***

17e druk, Amsterdam, Ploegsma, 1976. 381 blz., geb. f 21,90.

Eventueel ook geschikt om voor te lezen aan iets jongere kinderen. De auteur houdt zich dicht bij de bijbeltekst en heeft een eenvoudige verteltrant. Zo er al een 'moraal' gegeven wordt, gebeurt dat in sobere woorden om de betekenis van de vertellingen duidelijk te maken. De schrijfster probeert op een verantwoorde manier de kinderen bij het verhaal te betrekken door vaak te vertellen vanuit het gezichtspunt van een aan het verhaal toegevoegd kind.

Sipke van der Land, ***De Bijbelverhalen.*** Met tekeningen van Bert Bouman.

205 blz. Kampen, 1976.

Dit boek is getypeerd als een moderne versie van 'Anne de Vries'. Een aantal min of meer boeiende 'verhalen' worden vlot verteld. Wat die verhalen betekenen en met elkaar te maken hebben probeert de schrijver soms op een moraliserende manier aan te geven. De verschillende verhaalvormen die in de bijbel voorkomen, worden echter niet onderscheiden. Daardoor wordt geen inzicht gegeven in karakter en structuur van de bijbel als boek van het heil. Gunstig is dat enige aandacht wordt gegeven aan dichtelijke boeken. De leeftijd waarvoor dit boek bedoeld is, wordt niet aangegeven. Pedagogisch lijkt dat ook moeilijk uit te maken: soms denk je aan kleine kinderen, soms aan tieners. Veel woordspelingen zullen alle kinderen ontgaan.

Vries, A. de, ***Groot vertelboek voor de Bijbelse Geschiedenis.***

Kampen, Kok. Deel 1: Het Oude Testament, ill. van C. Jetses, 17e druk 1973. 330

blz. Deel 2: Het Nieuwe Testament, ill. van C. Jetses, 19e druk 1975, 312 blz. geb. per deel f 27,50.

Dit boek verschilt niet wezenlijk van het Kleutervertelboek van dezelfde auteur, behalve dan dat er veel uitvoeriger in wordt verteld en het voor een oudere leeftijdsgroep is bedoeld. Ook hier veel vertellingen met dramatische sfeertekening, de bedoeling hiervan is de kinderen ontvankelijk te maken voor het gewijde karakter van de verhalen. Van God wordt een beeld gegeven dat naar de mening van velen niet overeenstemt met de bijbelse openbaring over Hem.

M. A. M. Renes-Boldingh, *De weg van het licht.*

7e druk. Nijkerk, Callenbach, 1972.

365 blz. Geïll. door G. Kristensen.

De schrijfster is er op uit via de bijbelse geschiedenis te laten zien dat God zijn plan met de wereld ten uitvoer brengt. De vertellingen bevatten hierdoor uitweidingen en interpretaties die niet direct aan de oorspronkelijke bijbelverhalen ontleend zijn. De verteltrant en pedagogische aanpak is sober, maar tamelijk ouderwets, en zal kinderen van deze tijd misschien niet steeds kunnen boeien.

Jenny Robertson, *Bijbel voor het gezin.*

Amsterdam, Vereniging tot verspreiding der Heilige Schrift, 1975.

Geïll door Gordon King.

Kolossaal boek, afkomstig uit Engeland, geheel in de 'oude trant' van het navertellen van de bekende verhalen. Er worden geen merkbare pogingen gedaan om rekening te houden met de kritiek die in de laatste jaren van godsdienstpedagogische zijde naar voren gebracht is met betrekking tot een eenzijdig historiserende weergave van de vorm der verhalen. Evenmin wordt de herkomst van of de doorgaande lijn in deze geschiedenissen duidelijk aangegeven. De naturalistische, nogal konventionele tekeningen versterken dit karakter.

A. Edwards en S. Steen, *De nieuwe kinderbijbel.*

Vert. en bew. uit het Engels door M. Jager.

Wageningen, Zomer & Keuning, O.T. 2e druk 1972, 374 blz.; N.T. 3e druk 1975, 274 blz.

Geïll. door C. Front en D. Christian.

Ook deze kinderbijbels bevatten eigenlijk alleen (verkorte) bijbeltekst, maar niet in een van de bekende vertalingen.

Een toelichting wordt niet gegeven. De soms al te kleurige illustraties begeleiden de tekst voortdurend, echter vaak op een artistiek en pedagogisch twijfelachtige manier, bijv. als duidelijk wordt gesuggereerd wie de 'goede' en wie de 'slechte' mensen zijn, terwijl de verhalen daar niet over gaan.

Samuel en Saul. Bijbeluitgave in eenvoudig Nederlands.

Haarlem, Nederlands Bijbelgenootschap, Kampen, Kok, 1977, 92 blz. Geïllustreerd door Mirjam Kloeg.

Dit boekje geeft de bijbeltekst 1 Samuel 1-15 (maar dat staat er eigenlijk nergens duidelijk in), in een vertaling rechtstreeks uit de grondtekst en vrijwel zonder weglatingen (alleen in 1:1, de rij voorouders van Samuel), bedoeld voor jonge kinderen, en ouderen voor wie Nederlands moeilijk te lezen is. Het is een boeiende poging om technische moeilijkheden bij het lezen van de bijbeltekst zoveel als mogelijk is te vermijden.

Inhoudelijke problemen over onbegrijpelijke toestanden en daden worden daarmee niet tevens opgelost, maar wel lijken ze door de eenvoudige taal gemakkelijker bespreekbaar te worden. En dat is een tweede belangrijk winstpunt. Warm aanbevelen.

c. 12 jaar en ouder

M. Roelfs, *Verhalen over God, de mensen en de wereld.*

Amersfoort, Roelofs van Goor, 1968, 334 blz.

Geïll. door The Tjong Khing.

De verhalen bevatten grotendeels het Oude Testament tot de profeet Jeremia. Late delen die zouden volgen zijn niet verschenen. De bedoeling van dit boek is om de kinderen vertrouwd te maken met de mensen die de verhalen beleefden, doorvertelden en opschreven, méér wellicht dan met de verhalen zelf.

In zoverre is er verwantschap met de bijbel zelf die het immers ook te doen is om de mensen achter (en na!) de verhalen. Zo streeft de schrijfster naar het zelfstandig en historisch-kritisch (= onderscheidend) leren lezen van de bijbel door de kinderen. Het boek is geschreven in een uitstekende stijl.

Klink, J. L., *Bijbel voor de kinderen*

13e druk, Baarn, Het Wereldvenster, 1975.

geb. f 27,50 in integraalband f 15,50.

Voor kinderen, maar ook voor ouderen die het kind willen begeleiden bij zijn kennismaking met de geloofswaarheden van de bijbel. Dat blijkt uit de manier van vertellen die zoveel mogelijk de bijbel zelf aan het woord laat.

In en door de verteltrant geeft de schrijfster tegelijkertijd de verkondiging van de bijbel weer, ook maakt zij de soms veraf staande leef- en denkwereld van de bijbel begrijpelijk.

Verschenen in twee uitvoeringen: een gebonden editie, waarin bovendien liedjes en spelsuggesties zijn opgenomen ('... met zingen en spelen'), deel 1 (OT) 329 blz., deel 2 (NT) 320 blz.; en een goedkopere uitgave zonder de genoemde toevoegingen, resp. 280 en 275 blz.

Dr. J. L. Klink, **Het geheim van de wereld.**

Idem, **Het huis in de wereld.**

Woorden, beelden en verhalen uit de bijbel.

Haarlem, de Toorts, 1976. Resp. 95 en 79 blz.

In deze boeken worden niet zozeer bijbelverhalen verteld, als wel bijbelse thema's d.m.v. citaten uit verschillende bijbelboeken weergegeven. Het zijn 'geen kinderbijbels met verhalen om zelf te lezen. . . geen min of meer spannende boeken met 'bijbelse geschiedenis'. Wat dan wel? 'Men zou het een 'kort begrip' kunnen noemen van de bijbel, of de bijbel in het kort'. (Citaten uit de inleiding)

De 'rode draad' in de bijbel wordt aangewezen, zo bijv. bij het verhaal van de schepping:

"Toen riep God: 'Licht!'

En het werd licht. Het licht kwam in de duisternis.

En de duisternis vluchtte weg voor het licht.

Zo overwon het licht van God de duisternis.' (Genesis 1 en Joh. 1).

Van deze boeken geldt in versterkte mate dat zij alleen bevredigend zullen functioneren wanneer ouderen bereid zijn samen met hun kinderen de teksten te lezen en naar de zin te zoeken.

Karel Eykman en Bert Bouman, **Woord voor Woord.**

Wageningen, Zomer & Keuning, 1976.

Het Oude Testament,

Het Nieuwe Testament, 239 blz.

Geïll. door Bert Bouman.

Wanneer uit dit boek wordt voorgelezen, zullen ook jongere kinderen de verhalen wel begrijpen. De tekeningen zijn heel wezenlijk voor het goede verstaan, omdat ze door eigentijdse details het verhaal aktualiseren. De verteltrant, welbekend van de gelijknamige TV-serie van de IKON, is levendig en beeldend. Ook daardoor wordt bevorderd dat de verhalen worden ervaren als 'nú geldig en dichtbij'.

In de inleiding wordt de hoop uitgesproken 'dat. . . deze verhalen niet in de plaats van de bijbel komen, maar verwijzen naar de bijbel'. Je weet nooit hoe dat werkt, maar wie dit vlotte, sappig geschreven boek doorleest, vraagt zich af of véél mensen daarna nog naar die zoveel stroever lezende bijbel zullen grijpen. . .

Evenhuis, G., en N. Bouhuys, **Dromen van Vrede.**

Verhalen uit het Oude Testament, met zwarte ills. van F. Rosen.

Amsterdam, Ploegsma, 1971, 288 blz. geb. f 19,90.

Tijdens de Babylonische ballingschap vertellen rabbi's aan joodse kinderen de verhalen die nu met elkaar grote delen van het Oude Testament vormen.

Dit historisch verantwoorde en funktionele raam biedt gelegenheid de kinderen van

nu via identifikatie te betrekken bij het gebeurde. Duidelijk wordt dat niet van wonderverhalen zonder meer, maar van heilsgeschiedenis sprake is.

G. Ingwersen, *Bijbel in vertelling en beeld.*

15e druk, Driebergen, Bijbel Kiosk Vereniging, 1975.
744 blz. Geïll. door K. Pijlman.

Door dogmatische uitweidingen en eigen moraliserende konklusies bestaat het gevaar dat dit boek het kind niet een juiste voorstelling meegeeft van God en de manier waarop Hij ons leven leidt. Daardoor kunnen in latere jaren moeilijkheden ontstaan vanuit een geloofsovertuiging die gegroeid is door het opnemen van deze verhalen. Dan blijkt immers bijv. dat God niet altijd alles ten goede keert als je maar je best doet of in Hem gelooft, en dat de bijbel met 'zonde' niet bedoelt onbehoorlijk gedrag naar zedelijke maatstaven.

De vertellingen willen aan de lezers een romantische, deemoedige geloofshouding bijbrengen. In de verhalen uit het Oude Testament wordt regelmatig op de figuur van Jezus vooruitgegrepen, ook al is daar vanuit de bijbel geen aanleiding voor (zie bijv. de 'Engel des Heren' bij Gideon).

***De bijbel in beeld* voor alle leeftijden.**

6 delen in stripvorm.

Tekst: Iva Roth, ill. André le Blanc.

Amsterdam, Vereniging tot Verspreiding der Heilige Schrift.

Van oorsprong amerikaans beeldverhaal. De tekst wordt noodzakelijkerwijs sterk in dialoogvorm gegeven, ook waar de bijbel dat niet doet.

Ter verlevendiging van die dialoog worden de bijbelse personen allerlei opmerkingen in de mond gelegd die ontsproten zijn aan de fantasie van de schrijver. De bijbelse geschiedenis wordt verteld als een spannend verhaal uit vroeger tijden. Het belang voor mensen van nu blijft onduidelijk.

Evert Kuyt, *Kinderbijbel. Het Oude Testament.* Den Haag

Den Haag, Boekencentrum z.j. (1977)

400 blz. Tekeningen van Reint de Jonge.

De schrijver vertelt de bijbelverhalen na, en wil dat doen door de tekst van de Statenvertaling op de voet te volgen. Hij hoopt daarmee een brug te vormen naar de echte bijbel. Soms kan hij het toch niet laten, eigen interpretatie van de gebeurtenissen in te voegen (Genesis 1), en wijkt hij daarmee af van het zelf gekozen criterium. Ook komen moeilijke woorden uit de Statenvertaling mee over in de navertelling. Geen inzicht wordt geboden in het ontstaan van de bijbel. Aan het eind van elk hoofdstuk staan vragen, die vrijwel alleen betrekking hebben op historische bijbelkennis.

Over de leeftijdsgroep waarvoor deze kinderbijbel is bedoeld, worden geen aanwijzingen gegeven. Een deel Nieuwe Testament is in voorbereiding.

2. Andere boeken in dit verband

Beknpte literatuurlijst van boeken waarin de verhouding tussen kind en bijbel ter sprake komt.

J. L. Klink. *Geloven met kinderen*. Amboboeken, Baarn 1976, 239 blz.

Dit boek is een verkorte en enigszins bewerkte versie van de driedelige kleine theologie voor ouders en opvoeders: Kind en geloof/Kind en leven/Kind op aard. In een levendige, boeiende stijl spreekt mevr. Klink over verschillende kanten en elementen van de godsdienstige opvoeding van kinderen. De relatie tussen de bijbel en het kind komt als zodanig echter niet expliciet aan de orde. Daarover heeft mevr. Klink afzonderlijk geschreven in haar boekje.

J. L. Klink. *De kleine mens en het grote boek*. Is de bijbel een boek voor kinderen?

Amboboeken, Baarn, 1976, 99 blz.

Over dit boek schreef ds. N. van Gelder in NRC-Handelsblad, overgenomen op de achterflap van het boek:

'Kerk en gemeente, met name in reformatorische kring, zijn er zich veel te weinig van bewust dat de bijbel onder volwassenen en kinderen op een heel ander niveau funktioneert dan op dat van subtiele uitlegkunde en taalwetenschap. Dr. Klink pleit ervoor 'de traditie te doorbreken om kinderen vanaf hun vierde jaar de meest bekende of alle vertelbare bijbelverhalen te vertellen en dit daarna gedurende vele jaren en bij vele gelegenheden uittrenturen te verhalen.'

De bijbel is geen kinderboek, zegt dr. Klink nadrukkelijk. 'Maar, zegt zij, geen mensenkind is te klein voor de centrale boodschap van de bijbel.'

Wat zij beoogt in haar werk is 'Jezus met die centrale boodschap uit de bijbel te laten uittreden.'

De nadruk moet dan niet liggen op de historische dimensies in het bijbelverhaal. De levenservaring van jonge kinderen is meer gevoelsmatig dan rationeel.

'De wezenlijke bijbelse beelden kunnen bij hen resoneren. De benauwdheid van het donker, het opgesloten zijn, en de bevrijding in het licht, nabijheid en verlatenheid, vertrouwen en angst, gevoelens van agressie, vreugde en jaloezie — dat zijn kinderervaringen die sterk doen denken aan allerlei bijbelse thema's en beelden.'

Elke kinderkatechese zal hierop moeten aansluiten om duidelijk te maken wat er met de verhalen bedoeld wordt.

Rapport van een onderzoek naar kinderbijbels.

Nederlands Bijbelgenootschap - Katholieke Bijbelstichting, 1972, 112 blz.

Het rapport ontstond uit een opdracht aan een commissie om een onderzoek in te stellen 'naar de voorwaarden waaraan een kinderbijbel moet voldoen wil men redelijkerwijs kunnen verwachten dat er in de latere jaren geen moeilijkheden ontstaan vanuit de geloofsovertuiging die gegroeid is op grond van het verhaaldelijk horen van kinderbijbelverhalen.'

Het 'kinderbijbelrapport', zoals dit boek in de wandeling genoemd wordt, legt een stevige basis onder veel kritiek die allengs was gegroeid op veel 'traditionele' kinderbijbels. Het betreft in zijn onderzoek 28 verschillende kinderbijbels die ten tijde van het onderzoek alle nog verkrijgbaar waren.

Inmiddels zijn er sindsdien tot eind 1976 zeker weer 25 nieuwe titels verschenen. Anderzijds zijn er van de onderzochte boeken verscheidene niet meer verkrijgbaar. Maar de onderzoekskriteria die het Rapport aanlegt, en die vooral in de hoofdstukken II en III (resp. theologische, en godsdienstpedagogische benadering van kinderbijbels) worden besproken, blijven onverminderd aktueel.

Dr. F. Bloemhof, *Het kind en de bijbel.*

Nijkerk, G. F. Callenbach z.j. (1969). (Dia-reeks). 131 blz.

Het boekje beperkt zich tot het bijbelonderwijs aan kinderen in basisschoolleeftijd (6-12). Het is echter niet alleen voor de schoolsituatie bedoeld, maar zeker ook geschreven met het oog op ouders die kinderen van deze leeftijd hebben.

Zij zullen in dit boekje behartigenswaardige onderscheidingen lezen, onverholven kritiek op de praktijk ontmoeten, maar ook nuchtere aanwijzingen vinden voor een nieuwe aanpak.

M. W. Steenmeyer-Van Rij, *Godsdienstige opvoeding in deze tijd.*

Benadering van 8-, 9- en 10-jarigen in de kinderdienst.

Den Haag, Boekencentrum, 1969 (Praktisch theologische handboekjes nr. 33). 194 blz.

De ondertitel verwijst naar de kinderdienst. Toch is het boek voldoende algemeen van aard om een ruimer bereik te hebben. Alleen het 4e hoofdstuk spitst toe op 'de praktijk van de kinderdienst'. De eerste twee hoofdstukken (I Oriëntatie; II Karakteristiek van 8-, 9- en 10-jarigen) gaan vrij diep in op godsdienstpedagogische vraagstukken, maar blijven wel steeds goed te lezen.

Over ons onderwerp geven deze 9 + 70 blz. goede, oorspronkelijke achtergrondinformatie.

Drs. A. B. Lam, *Het gegeven woord.* Bijbelse geschiedenis op de basisschool.

3e druk, Den Haag, Boekencentrum, 1969.

(Praktische theologische handboekjes no. 30), 208 blz.

Nu wel bijna een 'klassiek' boekje te noemen over ons onderwerp, en één van de eerste waarin de 'problematiek' van 'de kinderbijbel' duidelijk onder woorden werd gebracht. Het boekje is gemakkelijk te lezen. Afgezien van een paar hoofdstukjes die meer speciaal 'de bijbelvertelling op de basis-school' bespreken, is het daarom goede lectuur voor iedereen die zich interesseert voor de relatie tussen (zijn/haar eigen) kind en bijbel.

Ik noem in het bijzonder de hoofdstukken: I Waarom vertellen wij de bijbelse ge-

schiedenissen? II Het woord aan het woord laten. III De bijbel is niet een boek met losse verhalen en IV Het heil in de geschiedenis.

Drs. R. H. Wissink. *De bijbel op school — ja, maar hóe?*

Kampen, Kok. 1972.

(Cahiers voor het christelijk onderwijs, uitgegeven onder auspiciën van de Unie 'School en Evangelie'). 91 blz.

Dit boekje heeft bij zijn verschijnen een uitermate goed onthaal gevonden, en geen wonder. Het bespreekt op heldere, rustige manier een aantal vragen die met betrekking tot de bijbel leven bij veel mensen van het onderwijs. De algemene probleemstellingen zoals drs. Wissink die in de hoofdstukjes I, II, VI en IX weergeeft, zijn ook voor niet-pedagogen uitstekend te lezen. In hoofdstuk IX wordt 'Hulp bij moeilijke vertellingen' geboden, waarmee we dus al heel dicht bij de kinderbijbel en het 'werken' daarmee gekomen zijn. Het boek bevat ook een literatuurlijstje.

J. Nieuwenhuis. *Terwijl de boer slaapt.*

Amboboeken, Baarn

De titel van het boek verwijst naar de gelijkenis uit Markus 4, over het groeiende zaad. De man die het gezaaid heeft, slaapt en staat op, en ondertussen kiemt het zaad en groeit op zonder dat hij weet hoe. Een boeiend beeld, maar ouders mogen er natuurlijk niet de konklusie uit trekken, dat ze de godsdienstige opvoeding wel aan de Here kunnen overlaten. Integendeel, de auteur spreekt uitvoerig over de dagelijkse opvoeding van kleine gelovigen, o.a. met betrekking tot het vertellen van bijbelverhalen. Over de verhouding tussen 'het kind en de bijbel' gaat het in het bijzonder in hoofdstuk 2 van het 4e deel (blz. 158-187), met de volgende indeling:

1. het boek der boeken
2. een boek voor kinderen?
3. de kunst van vertellen
4. uit de bijbel vertellen
5. het vertellen van Jezus.

3. Een paar adressen

In het documentatiecentrum van het Bijbels Museum, Herengracht 366, Amsterdam, is een kaartsysteem aanwezig met kritische beoordelingen van alle thans gangbare en verkrijgbare kinderbijbels. Dit kaartsysteem, hiervoor al genoemd bij de bibliografie, is door Ruud Smit, medewerker van de Stichting Bijbelwerkplaats, voor deze Stichting opgezet onder auspiciën van het Nederlands Bijbelgenootschap en de Katholieke Bijbelstichting. Wie in de gelegenheid is om deze beschrijvingen te raadplegen zal daar veel waardevolle informatie in vinden. Er is sprake van, de beschrijvingen in druk uit te geven.

Ook de kinderbijbels zelf zijn in het genoemde documentatiecentrum aanwezig, en kunnen daar worden ingezien.

De meest gangbare, thans nog verkrijgbare kinderbijbels zijn ook aanwezig in de boekwinkel van het NBG, Maarten van Heemskerkstraat 25, te Haarlem; in het evangelisatie lektuurcentrum van de Bijbel Kiosk Vereniging, Hoofdstraat 55, te Driebergen; in de winkel van de Vereniging tot Verspreiding der Heilige Schrift, Leidsestraat 26, Amsterdam.

Informatie over specifiek rooms-katholieke kinderbijbels kunt u het best aanvragen bij de Katholieke Bijbelstichting, Postbus 27 (Baroniestraat 22), te Boxtel.

CENTRALE VOOR VORMINGSWERK • HERVORMDE VROUWENDIENST

De Horst 5, Driebergen, tel. (03438) 2010, giro: 42618, bankrelatie: Amro-Bank
45.82.13.810.

5-11-77

Prijs f 3,95 Bestelnr. AK 241